

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-79>

ДО ПИТАННЯ ПРО РІШЕННЯ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЙОГО ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Колесник В. Ю.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри міжнародного та митного права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Чернівці, Україна*

Слід погодитись із тим, що в Європейському Союзі (далі – ЄС) створена унікальна система регулювання суспільних відносин, відмінна від класичних систем внутрішньодержавного та міжнародного права, що пов'язано із гетерогенністю та багаторівневністю структури інтеграційного об'єднання, яка обумовила гнучкість та різноманітність способів формування норм права, а також засобів їх вираження та фіксації – джерел права [1, с. 84].

Під поняттям «джерела права» (у формально-юридичному значенні) традиційно розуміють зовнішню форму вираження і закріплення правових норм [2, с. 46]. Зважаючи на правову природу та особливості функціонування ЄС, під «джерелами права ЄС» необхідно розуміти зовнішню форму вираження та закріплення юридичних норм, прийнятих інституційним механізмом ЄС та його країнами-учасницями, із метою регулювання відносин інтеграції, відповідно до яких суб'єкти права ЄС прямо чи опосередковано наділяються правами та виконують зобов'язання. При цьому, складна правова природа Євросоюзу обумовлює гнучкість і різноманітність способів формування правових норм, а також засобів їх вираження та фіксації у формі джерел права [3, с. 212]

Характеризуючи джерела правового регулювання освітньої політики ЄС, не можливо оминати увагою рішеннях Суду ЄС. Адже цей інститут відіграє надзвичайно важливу правотворчу роль у Союзі. Цілком слушно щодо цього висловились Т. В. Комарова, яка зазначає, що можна спостерігати активізм Суду ЄС, який виявляється в унікальному та послідовному тлумаченні права ЄС, скерованому на зміцнення компетенцій, що забезпечує сталий розвиток усієї системи Союзу та відбиває унікальність інтеграційного правопорядку. Спостерігається, що позиція Суду ЄС еволюціонувала від судового органу, який здійснював технічне

тлумачення установчих договорів, до органу, що впливає на політику держав-членів. Така позиція Суду досить часто об'єктивно суперечила політичним та економічним інтересам держав-членів і породжувала політичний супротив усередині європейських співтовариств, але врешті-решт, держави-члени її визнавали. Суд ЄС виходив із того, що держави-члени мають слідувати його практиці щодо основоположних для правопорядку ЄС питань навіть у тих сферах, які належать до виключної компетенції держав (сама такою сферою є освіта). Держави-члени мають реалізовувати свою компетенцію відповідно до права ЄС, і саме тому відбуваються суттєві зміни в політиці держав.

Більше того, науковиця вважає, що саме активізм Суду ЄС став наріжним інструментом інституційної динаміки ЄС, створив у ЄС нерозривний зв'язок між правовою та політичною інтеграцією, а його рішення дуже часто використовуються як основа не лише для актів первинного чи вторинного права ЄС, а й як певні межі для формування національної політики [4, с. 263].

Дійсно Суд ЄС зіграв вирішальну роль і у становленні правових основ освітньої політики ЄС, адже перші установчі акти не містили згадки про цю сферу, а подальші чітко не розподіляли повноваження між інституціями ЄС у цій сфері. І хоча спостерігалось поступове формування як нормативних, так і інституційних основ співпраці держав ЄС у сфері освіти. Втім відсутність відповідних положень в установчих договорах викликала низку проблем, зокрема щодо наявності відповідних повноважень поглиблювати міждержавне співробітництво за допомогою впровадження освітніх програм. Вирішити цю проблему зміг Суд ЄС через широкую інтерпретацію у своїх рішеннях відповідних положень установчих договорів. Так, у справі *Casagrande* Суд встановив, що Співтовариство має можливість розширювати власні повноваження задля досягнення бажаних результатів, навіть якщо вони прямо не передбачені установчими договорами [5]. Зауважимо, що саме з цього рішення розпочинається процес ухвалення переломних судових рішень. У подальших рішеннях це твердження підкріплювалось, що дало право таким інституціям ЄС як Європейська комісія та Рада ЄС приймати нормативні акти у сфері освіти та, окрім того, на їх базі стало можливим здійснювати розмежування повноважень у галузі освіти поміж інститутів Співтовариства [6; 7; 8; 9].

Враховуючи це, цілком слушною є думка М. М. Микієвича та І. М. Яворської, що на заміну буквальному тлумаченню прийшло контекстуальне та телеологічне тлумачення, підходи, що відповідають здійсненню квазіконституційного правосуддя та забезпечують виконання завдань, що стоять перед ЄС [10, с. 21].

Окрім того, Суд ЄС не залишився осторонь при вирішенні питання співвідношення таких понять як «освіта» (англ. *education*) та «професійне навчання» (англ. *vocational training*) у *acquis EU*. Адже, текстуальний аналіз положень установчих договорів ЄС, а саме відповідного розділу Договору про функціонування ЄС «Освіта, професійна підготовка, молодь і спорт» створював підстави стверджувати про існування двох окремих напрямів діяльності Союзу – сфери освіти та професійної підготовки/навчання/освіти. При цьому, ані установчі договори, ані норми права ЄС не давали чіткої відповіді щодо співвідношення вказаних понять. Як слушно зауважує знаний фахівець права ЄС С. Ю. Кашкін, питання співвідношення цих понять можливо з'ясувати, звернувшись до практики Суду ЄС [11, с. 510]. Так, справді, в декількох своїх судових рішеннях Суд ЄС звертав увагу на ці поняття. До прикладу, у справі *Gravier* Суд встановив: «Будь-яка форма освіти, яка готує до здобуття кваліфікації відповідної професії, виду діяльності або яка забезпечує отримання необхідних навиків та підготовки для такої професії або виду діяльності є професійним навчанням, незалежно від терміну та рівня навчання учня чи студента, навіть якщо програма підготовки включає усі елементи загальної освіти» [6]. У справі *Blaziot* Суд зазначив: «Вивчення ветеринарної медицини в університеті підпадає під значення «професійне навчання...» [8] і тим самим встановив, що, в принципі, будь-яка освіта, що здобувається у закладах вищої освіти, може бути професійною освітою (навчанням). Таким чином, простежується певне співвідношення понять «освіта» та «професійне навчання»: професійне навчання входить до поняття «освіта». Це ж стосується і особливостей правового регулювання цих сфер та, відповідно, заборони гармонізації як у сфері освіти, так і професійного навчання.

Таким чином, можемо констатувати, що Суд ЄС відіграє чимало правотворчу роль у освітній політиці Союзу, оскільки існує чимало рішень, які прямо чи дотично стосуються питань освіти та, які виступають джерелами правового регулювання його освітньої політики. Загалом, їх можна було б систематизувати за критерієм цілей правового регулювання і виділити, такі: 1) формування понятійного апарату, зокрема, поняття «освіта», «професійне навчання» тощо; 2) тлумачення положень установчих договорів та інших актів; 3) розмежування юрисдикції права ЄС та права держав-членів; 4) забезпечення доступу до освіти; 5) регулювання міжнародної мобільності тощо.

Література:

1. Форманюк В. В. Система джерел права Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 83–88.
2. Оборотов Ю. Н. Теория государства и права (прагматический курс): Экзаменационный справочник. О.: Юрид. л-ра, 2004. 184 с.
3. Яковюк І. Система джерел права Європейського Союзу: загальна характеристика. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 209–220.
4. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право. 2018. 528 с.
5. Judgment of the Court of 3 July 1974. – Donato Casagrande v Landeshauptstadt München. – Preliminary ruling requested by the Verwaltungsgericht München – Germany. Case 9-74. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0009> (дата звернення: 05.04.2021).
6. Judgment of the Court of 13 February 1985. – Françoise Gravier v City of Liège. – Reference for a preliminary ruling: Tribunal de première instance de Liège – Belgium. – Non-discrimination – Access to vocational training. Case 293/83. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61983CJ0293&from=EN> (дата звернення: 05.04.2021).
7. Judgment of the Court of 2 February 1988. – Bruno Barra v Belgian State and City of Liège. – Reference for a preliminary ruling : Tribunal de première instance de Liège – Belgium. – Non-discrimination – Access to non-university education – Repayment of amounts unduly paid. Case 309/85. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d44e2392-df7c-447c-b27a-7143e699cff7.0002.03/DOC_2&format=PDF (дата звернення: 05.04.2021).
8. Judgment of the Court of 2 February 1988. – Vincent Blazot v University of Liège and others. – Reference for a preliminary ruling : Tribunal de première instance de Liège – Belgium. – Non-discrimination – Access to university education – Repayment of fees improperly charged. Case 24/86. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:4abfa84a-686a-48a4-af9a-ed3c6950795b.0002.03/DOC_2&format=PDF (дата звернення: 05.04.2021).
9. Judgment of the Court of 30 May 1989. – Commission of the European Communities v Council of the European Communities. – European Community action scheme for the mobility of university students (Erasmus) – Action for annulment – Legal basis – Vocational training. Case 242/87. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:045f528c-5158-434a-9c54-b954f2058f30.0002.06/DOC_2&format=PDF (дата звернення: 05.04.2021).

10. Микієвич М. М., Яворська І. М. Правотлумачна діяльність суду Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 115(2). С. 17–22.

11. Право Европейского Союза. В 2 т. Т.2. Особенная часть: учебник для бакалавров / под. ред. С. Ю. Кашкина. 4–е изд., перерб. и доп. М.: Издательство Юрайт. 2013. 1023 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-80>

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ РЕЧОВИН В УКРАЇНСЬКЕ ВОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Уberman В. І.

кандидат технічних наук,

провідний науковий співробітник лабораторії формування

та регулювання якості вод

Науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем»

м. Харків, Україна

Васьковець Л. А.

кандидат біологічних наук, доцент,

професор кафедри безпеки праці і навколишнього середовища

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

1. Лімітування надходження забруднюючих речовин (ЗР) у водні об'єкти України шляхом правого регулювання їх скидання (головним чином із зворотною водою точкових джерел) є найбільш ефективним шляхом законодавчого забезпечення якості поверхневих вод. Сучасна українська система регулювання скидання ЗР (РСЗР) базується на застарілій та внутрішньо суперечливій постсоціалістичній еколого-правовій концепції. Таке становище не змінилося навіть після формального переходу до європейського управління водними ресурсами за басейновим принципом, головні етапи якого виконано у 2019 р. Правові норми охорони поверхневих вод від забруднення та забезпечення їх якості зосереджено в *підінститутах РСЗР* еколого-правових